

Irodalom :

1. L. HERMANN, Über das Verhalten der Vokale am neuen Edison'schen Phonographen. Arch. f. d. ges. Physiol. 47, 42. 1890.
2. D. C. MILLER, The Science of Musical Sounds. New-York.
3. E. W. SCRIPTURE, Zur Psychophysik und Physiologie der Vokale, Z. f. Sinnes-physiologie, 58. 1927.
4. I. B. CRANDALL, The Sounds of Speech, Bell Teleph. 1929.
5. L. J. SIVIAN, Speech Power and its Measurement. Bell Teleph. 1929.
6. C. F. SACIA, Speech Power and energy, Bell Teleph. 1925.
7. E. W. SCRIPTURE, The Nature of the Vowels. Phys. Soc. Vol. XLIII. 240.
8. E. D. ADRIAN, The microphonic action of the cochlea in relation to theories of hearing, Phys. Soc. Vol. XLIII, 240.

HEGEDŰS LAJOS.

Dandár. Az EtSz. I, 1269. szerint eredete nincs tisztázva, bár a szó végső forrása a jelentésbeli nehézségek ellenére is valószínűleg a perzsa-török *dāndār*. Ezt a nehézséget azonban, amely abban áll, hogy a magyar szó 'derékhad, főserget' jelent, míg a török 'utócsapat, tartaléksereg' jelentésben ismeretes, lényegesen lecsökkentik SÁGI ISTVÁN adatai (MNy. XXII, 350—1), amelyek kétségtelenül bizonyítják, hogy a magyar szónak volt 'tartaléksereg' jelentése is. A 'tartalék' → 'derékhad' jelentésfejlődés szempontjából nagyon érdekes adatot találunk THÖKÖLY naplóiban, 1694: ... „azután kérdezém (t. i. a belgrádi basát), úgy értettem, ő is a táborra megyen és hogy *csarkacsi* (< török *čarqajy* 'Scharmützer, Vortrupp' ZENKER, 354; 'a skirmisher' REDHOUSE 718) leszen. Kire ő: A török táborral neki ugyan el kell menni, de *csarkacsi* leszen-e, vagy *dandár*, maga sem tudja még ... amikor a tatár Chám beérkezik ... diván leszen ... akkor igazodik el, ki lesz *csarkacsi*, ki lesz *dandár*, azaz ki lesz előljáró, ki lesz hátuljáró“ MonIrók XV, 476. Itt tehát világosan látni, hogy a *dandár* elsősorban 'utócsapatot' jelent, amely az elővédhez képest 'tartaléknak' is, 'főhadnak' is értelmezhető.

A szóra egyébként még a következő adataink vannak: 1596: „elkészítők az *dandárt* gyaloggal elegy, hogy üssünk ki az táborból“ Szamosközy tört. marad. IV. MonIrók XXX, 60; 1636: ha Kegyd megyen segítségére az *dandárral*, de sietned kellene ... TörtT. 1885: 743; 1690: ... kiknek oltalmára menjen egy vicze colonellus 200 és azután segítő *dandárba* egy colonellus 470 emberrel“ TörtT. 1886, 325.

KNEZSA ISTVÁN.